

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี พื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวของชุมชนที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครทางด้านทิศเหนือทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นเนื้อเมืองเดียวกัน ลักษณะที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นตามแนวถนนสายหลักคือถนนพหลโยธิน และถนนสายรองที่เชื่อมต่อกับถนนพหลโยธิน ในการวิจัยได้เลือกชุมชนตัวอย่างศึกษา 4 ชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนในพื้นที่ประกอบด้วยชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลประจักษ์ศิลปาคม ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่และชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลพืชมงคล ทำการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างแต่ละชุมชนฯละ 40 ครัวเรือน ด้วยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างและทำการสำรวจสภาพกายภาพและเครื่องใช้ในครัวเรือนตามรายการที่กำหนดไว้ ในแต่ละชุมชนมีทำเลที่ตั้งและสภาพกายภาพของชุมชนที่แตกต่างกันตามระยะทางห่างจากเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครในแนวถนนพหลโยธิน โดยแต่ละพื้นที่ชุมชนมีลักษณะและสภาพทั่วไปของพื้นที่ดังนี้ (ตารางที่ 33)

จากการวิจัยค้นพบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

6.1.1 ปัจจัยมีผลต่อปฏิสัมพันธ์และการผสมผสานทางสังคมและความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาล ต.ประจักษ์ศิลปาคม ปัจจัยด้านเพศและอายุ มีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนและสมาชิกกับกลุ่ม ส่วนการผสมผสานทางสังคมได้แก่ปัจจัยด้านเพศและอายุมีผลต่อความรู้สึกผูกพันกับชุมชน ในชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาล ต.คลองสอง เพศ การศึกษาและระยะเวลาการอยู่อาศัยมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่วนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกกับกลุ่มปัจจัยที่มีผลได้แก่ปัจจัยด้านอายุ เพศ การศึกษาและอาชีพ ปัจจัยที่มีผลต่อการผสมผสานทางสังคมได้แก่ ปัจจัยด้านอายุและเพศ และปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกผูกพันกับชุมชนได้แก่ อายุและระยะเวลาการอยู่อาศัย ในชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ต.เชียงรากใหญ่ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนได้แก่ ปัจจัยด้านอาชีพและระยะเวลาการอยู่อาศัย ส่วนปัจจัยทางด้านอายุมีผลต่อการผสมผสานทางสังคม โดยปฏิสัมพันธ์ทาง

ตารางที่ 38 แสดงลักษณะของชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร

ชุมชน	เทศบาลตำบลประจักษ์ศิลปชัย	เทศบาลตำบลคลองสอง	ต.เชียงรากใหญ่	ต.พิชชอุดม
ลักษณะทั่วไปของพื้นที่				
	พื้นที่ราบริมฝั่งคลองรังสิต เป็นพื้นที่จัดสรรเดิม มีความหลากหลายของอาคารและสิ่งก่อสร้างทั้งอาคารพาณิชย์และที่อยู่อาศัย ทั้งบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์และอพาร์ทเมนท์ ใกล้ศูนย์การค้าและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง	พื้นที่ราบขนานริมคลองสองขยายตัวสองฝั่งคลองใกล้ศูนย์การค้า มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จำนวนมาก ไม่มีความหลากหลายของอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่แต่มีโรงงานและหอพักคนงานจำนวนมาก	พื้นที่ราบขยายออกมาจากแนวคลองเข้าสู่พื้นที่ที่มีโครงข่ายถนน ที่อยู่อาศัยเรียงรายตามแนวคลอง และบางส่วนกระจายไปในพื้นที่ที่ว่างที่เข้าสู่ถนนได้ง่าย ใกล้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ไม่มีความหลากหลายของอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่	พื้นที่ราบทุ่งนา มีคลองชลประทาน (คลองสิบสาม) ผ่านพื้นที่ ที่อยู่อาศัยกระจายตัวเป็นกลุ่มๆ มีวัดและมัสยิดเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมชุมชน มีโรงงานไค้กในพื้นที่ ไม่มีความหลากหลายของอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่
ปัจจัยทางกายภาพ ทำเลที่ตั้ง	ห่างจากแนวเขตติดต่อกทม. ตามระยะทางจากโครงข่ายหลัก 7-10 กิโลเมตร	ห่างจากแนวเขตติดต่อกทม. ตามระยะทางจากโครงข่ายหลัก 7-10 กิโลเมตร	ห่างจากแนวเขตติดต่อกทม. ตามระยะทางจากโครงข่ายหลักมากกว่า 10-20 กิโลเมตร	ห่างจากแนวเขตติดต่อกทม. ตามระยะทางจากโครงข่ายหลักมากกว่า 30 กิโลเมตร
โครงข่ายคมนาคม	ใกล้ถนนสายหลักและถนนสายรอง(ถนนสายรังสิต-นครนายก)	ใกล้ถนนสายหลักและถนนสายรอง(ถนนสายรังสิต-นครนายก)	เชื่อมต่อโครงข่ายหลักด้วยทางหลวง หมายเลข 347	เชื่อมต่อโครงข่ายหลักด้วยทางหลวงสาย 3312
ขนาดชุมชน	ใหญ่	ใหญ่	เล็ก	เล็ก
สภาพเศรษฐกิจ	อาชีพหลากหลาย รายได้แตกต่างกัน	อาชีพไม่หลากหลาย รายได้แตกต่างกัน	อาชีพไม่หลากหลาย รายได้ไม่แตกต่าง	อาชีพไม่หลากหลาย รายได้ไม่แตกต่าง
สภาพสังคม/ประชากร	มีความหลากหลายของคนหลายกลุ่มหลายอาชีพและมาจากภูมิภาคที่ต่างกักัน	มีความหลากหลายของคนแต่ไม่มีอาชีพที่หลากหลายมากนัก มาจากภูมิภาคที่ต่างกัน	ไม่มีความหลากหลายของคน และไม่มีความหลากหลายของอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพเดิม	ไม่มีความหลากหลายของคน และไม่มีความหลากหลายของอาชีพ เป็นคนพื้นถิ่นและเป็นญาติพี่น้องกัน

สังคมระหว่างสมาชิกกับกลุ่มและความรู้สึกผูกพันกับชุมชนไม่มีปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ ต.พีชอุดม ปัจจัยที่มีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนกับกลุ่มได้แก่ปัจจัยด้านอายุ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัยและศาสนา ส่วนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกกับกลุ่มและความรู้สึกผูกพันกับชุมชนปัจจัยที่มีผลได้แก่อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัยและศาสนา และปัจจัยที่มีผลต่อการผสมผสานทางสังคมได้แก่อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัยและศาสนา(ตารางที่ 39)

ตารางที่ 39 แสดงปัจจัยที่มีนัยสำคัญที่มีผลต่อความแตกต่างของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกกับกลุ่ม การผสมผสานทางสังคม และความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของชุมชนตัวอย่างศึกษาใน 4 พื้นที่

	เทศบาลตำบลประจักษ์ปัตย์				เทศบาลตำบลคลองสอง				ตำบลเชียงรากใหญ่				ตำบลหิขอุดม			
	Intp	Into	Mech	sense	Intp	Into	Mech	sense	Intp	Into	Mech	sense	Intp	Into	Mech	sense
เพศ	●	●	●		●	●	●									
อายุ	●	●		●		●	●	●			●		●			
การศึกษา					●	●										
อาชีพ						●			●					●	●	●
รายได้								●					●	●		●
ระยะเวลา					●				●				●	●	●	●
ศาสนา													●	●	●	●

ความหมายของอักษรย่อ

Int = ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน   Ino = ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนกับกลุ่ม

Mech = กลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน   Sense = ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน

6.1.2 ข้อค้นพบจากการศึกษาจากการเปรียบเทียบรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน (แบบจำลองที่ 5) พบว่าชุมชนที่มีลักษณะของความเป็นเมืองสูงสุดและลดระดับของความเป็นสังคมเมืองลงมาตามลำดับ ได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลประจักษ์ปัตย์ ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่และชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลพีชอุดม ตามลำดับ โดยในแต่ละชุมชนมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานที่แตกต่างกันไปตามระดับของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

6.1.3 จากลักษณะทั่วไปของชุมชนทั้ง 4 พื้นที่ และปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน ทำให้ได้ข้อค้นพบสำคัญของลักษณะชุมชน

ลักษณะพื้นที่และรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัว ด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

6.1.3.1 พบว่าชุมชนมีการเคลื่อนไหวจากความเป็นชนบทไปสู่เมือง แตกต่าง กันตามปัจจัยทางกายภาพได้แก่สภาพทางภูมิศาสตร์และทำเลที่ตั้ง ระยะจากเมืองใหญ่ ความหนาแน่นของโครงข่ายที่เข้าถึงพื้นที่ ชุมชนที่ใกล้กับเมืองใหญ่มีความเข้มข้นและความหลากหลายของกิจกรรมหลายประเภทปะปนกันในพื้นที่ โดยกิจกรรมดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้กับถนนสายหลักและ/หรือสายรองที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก ชุมชนที่มีระยะห่างไกลออกไปมีความหลากหลายของกิจกรรมลดลงและมีความหลากหลายน้อยลงเมื่อไกลออกไปมากขึ้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมหรือ ริมคลองแต่มีโครงข่ายถนนสายรองเชื่อมโยงเข้าสู่ถนนสายหลักได้ นอกจากนี้ยังแตกต่างกันตามปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ อายุ เพศ ศาสนาการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัย ซึ่งศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญกรณีที่ชุมชนนั้นมีความแตกต่างทางศาสนาชัดเจน

6.1.3.2 พบว่าในพื้นที่ด้านเหนือของกรุงเทพมหานครมีประชากร 2 กลุ่มหลักคือประชากรดั้งเดิมและประชากรย้ายถิ่น แต่ละกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์และการผสมผสานทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่เมื่อประชากรทั้งสองกลุ่มมาอยู่รวมกันมีการปรับตัวในการอยู่อาศัยในพื้นที่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมเดียวกัน ทำให้เกิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานในชุมชนในรูปแบบเฉพาะของพื้นที่ตามลักษณะของกลุ่มประชากรในพื้นที่นั้น

6.1.3.3 พบลักษณะของชุมชนตามการเคลื่อนไหวจากความเป็นชนบทไปสู่เมืองทำให้สามารถแบ่งประเภทชุมชนได้ 3 ประเภทหลักได้แก่

1) ชุมชนที่มีความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่น้อยส่วนใหญ่เป็นประเภทที่อยู่อาศัย ตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมมีคนต่างถิ่นน้อยมากหรือแทบไม่มี มีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบชนบท มีความสัมพันธ์กันแบบญาติ ทั้งในครอบครัวและในกลุ่มเพื่อน มีระดับการผสมผสานทางสังคมสูงและกลไกการผสมผสานทางสังคมเป็นแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนใหญ่

2) ชุมชนที่มีความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์ที่ดิน หลากหลายมากกว่าชุมชนลักษณะแรก ประชากรดั้งเดิมเริ่มมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ค่อนข้างสูงและมีการผสมผสานทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ ส่วนประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเมืองโดยมี เป้าหมายเพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการอยู่อาศัยและการทำงาน

3) ชุมชนที่มีความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงและมีความหลากหลายกิจกรรมในพื้นที่มาก ในกลุ่มประชากรดั้งเดิมแทบไม่ปรากฏรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบชนบทแล้ว ในขณะที่กลไกการผสมผสานทางสังคมมีทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่ม

ประชากรที่เป็นคนย้ายถิ่นมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเมืองที่มีเป้าหมายการอยู่อาศัย เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ย้ายถิ่นในชุมชนลักษณะที่ 2 มีระดับการผสมผสานทางสังคมในชุมชนระดับต่ำและมีกลไกการผสมผสานทางสังคมแบบเป็นทางการเป็นส่วนใหญ่

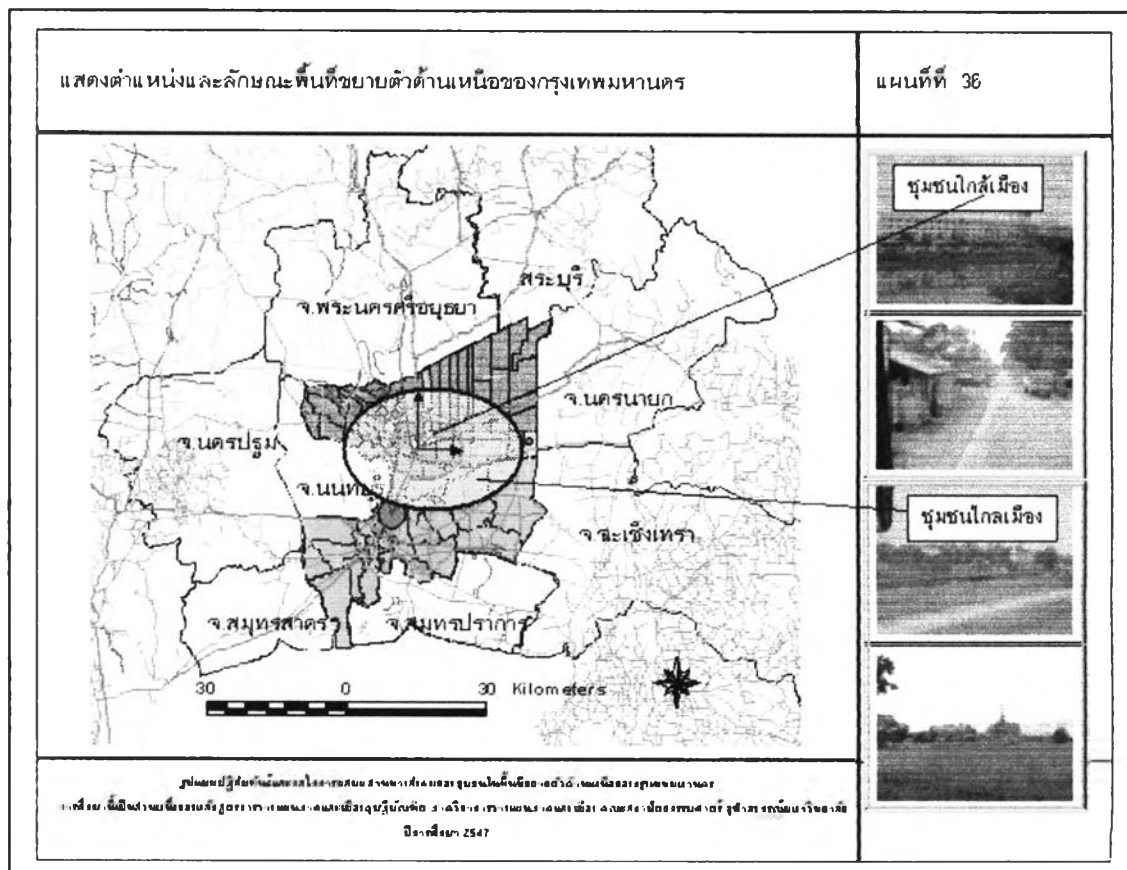
6.1.3.4 พบว่ารูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของชุมชน โดยพบว่า

1) ชุมชนที่ยังมีความเป็นชนบทและอยู่ระหว่างช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นเมืองนั้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมยังคงมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เป็นชนบทค่อนข้างสูงคือมีความเป็นเครือญาติเป็นที่นั่ง เป็นเพื่อนที่ใกล้ชิดเหมือนญาติ ถึงแม้จะมีความเป็นทางการมากขึ้นในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในบางส่วน ซึ่งกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนลักษณะนี้สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนายังคงมีส่วนในการเกิดการผสมผสานทางสังคมและทำให้เกิดความรู้สึกร่วมและความผูกพันกับชุมชนในการสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชนและการควบคุมดูแลให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขและสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนในปฏิสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและเป็นการขอความร่วมมือกัน ส่วนอาชีพของคนในชุมชนลักษณะนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพในภาคเกษตรซึ่งส่วนหนึ่งมีการรวมกลุ่มเล็กๆเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มอาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก รวมกลุ่มกันด้วยความสัมพันธ์แบบชนบท คือการรู้จักกันเป็นส่วนตัวด้วยความคุ้นเคยและเชื่อใจเพื่อช่วยเหลือกันให้มีอาชีพมากกว่ารวมกลุ่มกันด้วยผลประโยชน์ ในส่วนขององค์กรที่เป็นทางการ เช่นองค์กรของรัฐที่เป็นหน่วยงานดูแลพื้นที่เช่นเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการผสมผสานทางสังคมและสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งให้ชุมชน ได้แก่การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การตั้งกลุ่มรักษาความปลอดภัยในชุมชน สถาบันทั้งสองส่วนประกอบกันในการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความแข็งแกร่งและมีความเข้มแข็งในการพัฒนาาร่วมกัน

2) ชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นเมืองจะมีความชัดเจนของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการผสมผสานทางสังคมในรูปแบบของความเป็นเมืองมากขึ้นหรือมีความเป็นทางการมากขึ้น การผสมผสานทางสังคมใช้กลไกการผสมผสานทางสังคมที่เป็นทางการโดยอาศัยสถาบันหรือองค์กรภาครัฐเข้ามาช่วยในการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างเป็นปกติสุขในสังคมที่มีความหลากหลายของประชากร ถึงแม้สถาบันทางศาสนาจะมีส่วนในการผสมผสานทางสังคมของกลุ่มคนในพื้นที่แต่เป็นลักษณะของการผสมผสานแบบชั่วคราวหรือเป็นการผสมผสานเฉพาะกิจในกิจกรรมนั้นๆเท่านั้น อาชีพของคนในชุมชนจะมีหลากหลายไม่มีการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชนยกเว้นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ ดังนั้นชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นเมืองมากสถาบันหรือองค์กรที่เป็นทางการทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มสถาบัน/องค์กรภาคเอกชนที่รวมตัวกันทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามาช่วยกันสร้างหรือเสริมสร้างโครงข่ายภายในชุมชนอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชน

ระหว่างสมาชิกกับกลุ่ม ระหว่างชุมชนกับชุมชนผ่านเครือข่ายต่างๆทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดรากฐานที่มั่นคงในการสร้างกลุ่มหรือองค์กรของชุมชนจนกว่าชุมชนจะสามารถรวมกันหรือผสมผสานกันได้และดำเนินกิจกรรมของชุมชนด้วยกลุ่มภายในชุมชนได้เองนอกเหนือจากที่ชุมชนดำเนินการอยู่แล้วเช่นการจัดงานประเพณีสำคัญๆหรืองานสำคัญของชาติและวันสำคัญทางศาสนา

3) ลักษณะของชุมชนที่เกิดขึ้นทั้ง 3 ประเภทในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครจะพบในพื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพและระยะทางการเข้าถึงของโครงข่ายการคมนาคมสายหลักและสายรอง ซึ่งมีการเคลื่อนไหวจากชนบทเข้าสู่เมืองอธิบายด้วยความเข้มข้นของการใช้ที่ดินและความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความเด่นชัดของการเคลื่อนไหวของความเข้มข้นเข้าสู่เมืองตามระยะทางที่ห่างจากโครงข่ายและความใกล้ไกลจากเมืองใหญ่ โดยถ้ามีระยะทางอยู่ใกล้เมืองใหญ่จะมีความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์ที่ดินและความหลากหลายของกิจกรรมมีมากและจะเบาบางลงเมื่อมีระยะทางที่ไกลออกไปซึ่งอธิบายตามลักษณะของพื้นที่ ดังนี้ (แผนที่ที่ 36)

3.1) พื้นที่ที่มีทำเลที่ตั้งใกล้เขตติดต่อกับเมืองใหญ่ตามระยะทางถนนโครงข่ายหลักและโครงข่ายรอง มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่สำคัญดังนี้

สภาพของของชุมชนคล้ายคลึงกับชุมชนเมืองใหญ่หรือชุมชนที่อยู่ในเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร มีความเข้มข้นของสิ่งปลูกสร้างอาคารและที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ลักษณะรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างเป็นประเภทอาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้าและร้านค้า 24 ชั่วโมง การเกิดขึ้นของอาคารและสิ่งปลูกสร้างจะเกาะตามตามแนวถนนสายหลักและสายรองหรือถนน/ซอยที่เชื่อมต่อดถนนสายหลัก/สายรองที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก ที่อยู่อาศัยปะปนกันระหว่างที่อยู่อาศัยกับอาคารพาณิชย์ บางแห่งอาจมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางหรือขนาดเล็กปะปนในพื้นที่ ส่วนลักษณะและประเภทที่อยู่อาศัยจะมีทั้งประเภทของบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์และบ้านแฝดหรือเป็นหมู่บ้านจัดสรร รวมถึงการสร้างเพิงพักซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ลักษณะพื้นที่ประเภทนี้สอดคล้องกับลักษณะของแนวคิดการขยายตัวของภาคมหานครของ McGee (1991) และสอดคล้องกับการวิเคราะห์การขยายตัวของกรุงเทพมหานครของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในโครงการประสานการก่อสร้างโครงการขนส่งขนาดใหญ่ระยะที่ 7 (2546) ว่าการขยายตัวของชุมชนจะขยายตัวตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก และเป็นการขยายตัวออกจากพื้นที่เมืองเดิมแผ่กระจายต่อเนื่องไปในพื้นที่ว่างอย่างไร้ทิศทางแต่ยังมีการขยายตัวต่อเนื่องกับพื้นที่ที่เป็นเนื้อเมืองเดิมที่เป็นเขตต่อเนื่องของเมืองใหญ่

3.2) พื้นที่ที่อยู่ห่างไกลออกไปจากเมืองใหญ่ตามระยะทางถนนโครงข่ายหลักและโครงข่ายรอง มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่สำคัญดังนี้

สภาพกายภาพและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่เริ่มมีความเข้มข้นต่ำกว่าสภาพพื้นที่ที่ใกล้เมืองใหญ่ตามระยะทางของโครงข่ายการคมนาคม สภาพของชุมชนพิจารณาจากลักษณะของสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ โดยในพื้นที่มีการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่ค่อนข้างกระจัดกระจาย บางแห่งอาจเกาะกลุ่มกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจายในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเดิม หรือตามริมคลองแม่น้ำหรือถนนซอยที่แยกเข้าไปจากถนนสายรองที่เชื่อมต่อกับถนนสายหลักได้ ลักษณะของสิ่งปลูกสร้างมีทั้งอาคารพาณิชย์ ที่อยู่อาศัย ทั้งบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์แต่ไม่ค่อยปะปนกัน โดยถ้าเป็นอาคารพาณิชย์ตั้งเป็นกลุ่มของอาคารพาณิชย์อย่างเดี่ยวและมีจำนวนไม่มากนัก ถ้าเป็นประเภทที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มพื้นที่ของหมู่บ้านจัดสรรที่ปลูกแยกเดี่ยวต่างหากในพื้นที่ ส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเดิม

ข้อค้นพบลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการขยายตัวของภาคมหานครของ McGee (1991) ที่กล่าวว่าลักษณะของการขยายตัวของภาคมหานครจะขยายตัวไปตามแนวเส้นทางถนนสายหลัก โดยถนนโครงข่ายเชื่อมโยงเมืองใหญ่สองเมืองเข้าด้วยกันหรือรวมเมืองหลักหรือพื้นที่ชานเมืองและโซนที่ต่อออกไปที่มีการใช้ที่ดินแบบเมืองและชนบทปะปนกันไปตามเส้นทางคมนาคมนั้น จากการวิจัยลักษณะดังกล่าว

ยังไม่ปรากฏชัดเจนในการรวมเมืองใหญ่สองเมืองเข้าด้วยกันตามเส้นทางโครงข่ายสายหลักในพื้นที่ที่ขยายตัวออกไปทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร แต่มีการกระจายตัวของเมืองตามแนวเส้นทางถนนสายหลักตลอดแนวและการขยายตัวของเมืองหรือชุมชนที่มีความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ปะปนกันและเกิดขึ้นในพื้นที่เกษตรกรรมหรือที่ว่างตามแนวโครงข่ายถนน ซึ่งคาดว่าลักษณะ เชื่อมโยงของพื้นที่เมืองใหญ่ 2 เมืองเข้าเป็นเนื้อเดียวกันต้องมีระยะเวลาของการพัฒนาพื้นที่อีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ข้อค้นพบที่ได้สอดคล้องกับปัจจัยในการเลือกทำเลที่ตั้งและแนวคิดชุมชนในการเลือกที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชน 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางด้านกายภาพที่มีผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนและระยะเวลาการอยู่อาศัยของคนในชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านเพศอายุ อาชีพ เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครและกรณีของปัจจัยทางศาสนามีผลต่อ รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางศาสนาที่ชัดเจน

จากข้อค้นพบจากการวิจัยที่กล่าวสรุปลักษณะของชุมชนและพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครได้ดังตารางที่ 40

ตารางที่ 40 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร

ปัจจัย	รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร
<p>ปัจจัยทางกายภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำเลที่ตั้ง 	<p>ถ้าชุมชนอยู่ใกล้เมืองและประชากรเป็นประชากรดั้งเดิมรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแทบไม่ปรากฏรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบชนบท ส่วนกลไกการผสมผสานทางสังคมมีทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ แต่ถ้าเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นคนย้ายถิ่นจะมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเมืองมีเป้าหมายการอยู่อาศัยเพื่อความสะดวกและความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและการทำงาน มีระดับการผสมผสานทางสังคมในชุมชนระดับต่ำและมีกลไกการผสมผสานทางสังคมแบบเป็นทางการเป็นส่วนใหญ่</p> <p>ส่วนชุมชนที่อยู่ไกลเมืองออกไปประชากรส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิมมีคนต่างถิ่นน้อยมากหรือแทบไม่มี มีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบชนบท มีความสัมพันธ์กันแบบญาติ ทั้งในครอบครัวและในกลุ่มเพื่อน มีระดับการผสมผสานทางสังคมสูงและกลไกการผสมผสานทางสังคมเป็นแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนใหญ่</p>
<ul style="list-style-type: none"> - โครงข่ายการคมนาคม 	<p>ถ้าชุมชนอยู่ใกล้เมืองในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงจะมีโครงข่ายการคมนาคมสายหลักสายรองหนาแน่นสามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ได้หลายทางทำให้มีความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ส่วนชุมชนที่อยู่ไกลเมืองออกไปจะมีโครงข่ายการคมนาคมเบาบางการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ชุมชนมีทางเลือกในการเดินทางน้อยกว่าพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมือง</p>
<ul style="list-style-type: none"> - ขนาดชุมชน 	<p>ชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองจะเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่การสร้างที่อยู่อาศัยและสิ่งก่อสร้างภายในชุมชนมีความหลากหลายและอยู่เกาะกลุ่มกัน ส่วนชุมชนที่ไกลเมืองเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กไม่มีความหลากหลายของสิ่งก่อสร้างภายในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นประเภทของที่อยู่อาศัยและกระจายอยู่กันเป็นกลุ่มๆ</p>

ตารางที่ 40 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร(ต่อ)

ปัจจัย	รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร
<p>ปัจจัยส่วนบุคคล</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพศ - อายุ - ศาสนา - การศึกษา - อาชีพ - รายได้ - ระยะเวลาการอยู่อาศัย 	<p>ถ้าเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองปัจจัยด้านเพศ อายุ การศึกษา มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของ ชุมชน เนื่องจากลักษณะประชากรที่อยู่ใกล้เมืองมีความหลากหลายซึ่งมีความแตกต่างกันในลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา และการอยู่อาศัยในพื้นที่ของประชากรในพื้นที่ที่มีเป้าหมายการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน มาจาก ภูมิลำเนาเดิมต่างกัน ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันจะมีการเลือกที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยความเป็นเพศ อายุที่ไม่แตกต่างกันมากนักและระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นทำให้เพศ อายุและการศึกษามีต่อ รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานการของชุมชนใกล้เมือง</p> <p>ส่วนชุมชนที่อยู่ไกลเมืองปัจจัยด้านเพศ อายุ และการศึกษาจะไม่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน เนื่องจากประชากรในชุมชนไกลเมืองเพศ อายุ การศึกษา ศาสนา และเป้าหมายการอยู่อาศัยไม่แตกต่างกันและส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่มากกว่าคนย้ายถิ่น คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้จักและคุ้นเคยกันเหมือนญาติพี่น้อง และบางครอบครัวก็เป็นเครือญาติกันและเนื่องจากอยู่อาศัยในพื้นที่มานานตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ดังนั้นคนทุกรุ่นตั้งแต่รุ่นเด็กเล็กๆ จนถึงผู้สูงอายุจึงมีความรู้จักคุ้นเคยกันหมดเมื่อมีการพบปะกันสามารถทักทายพูดคุยกันได้ในทุกเพศทุกวัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจึงไม่แบ่งแยกกันในเรื่องของเพศ อายุและการศึกษา แต่ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมจะเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งจะแสดงถึงฐานะของคน ได้แก่อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยเนื่องจากอาชีพของในชุมชนไกลเมืองโดยทั่วไปแล้วจะมีอาชีพขั้นปฐมภูมิหรืออาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งอาชีพดังกล่าวจะมี</p>

ตารางที่ 40 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร(ต่อ)

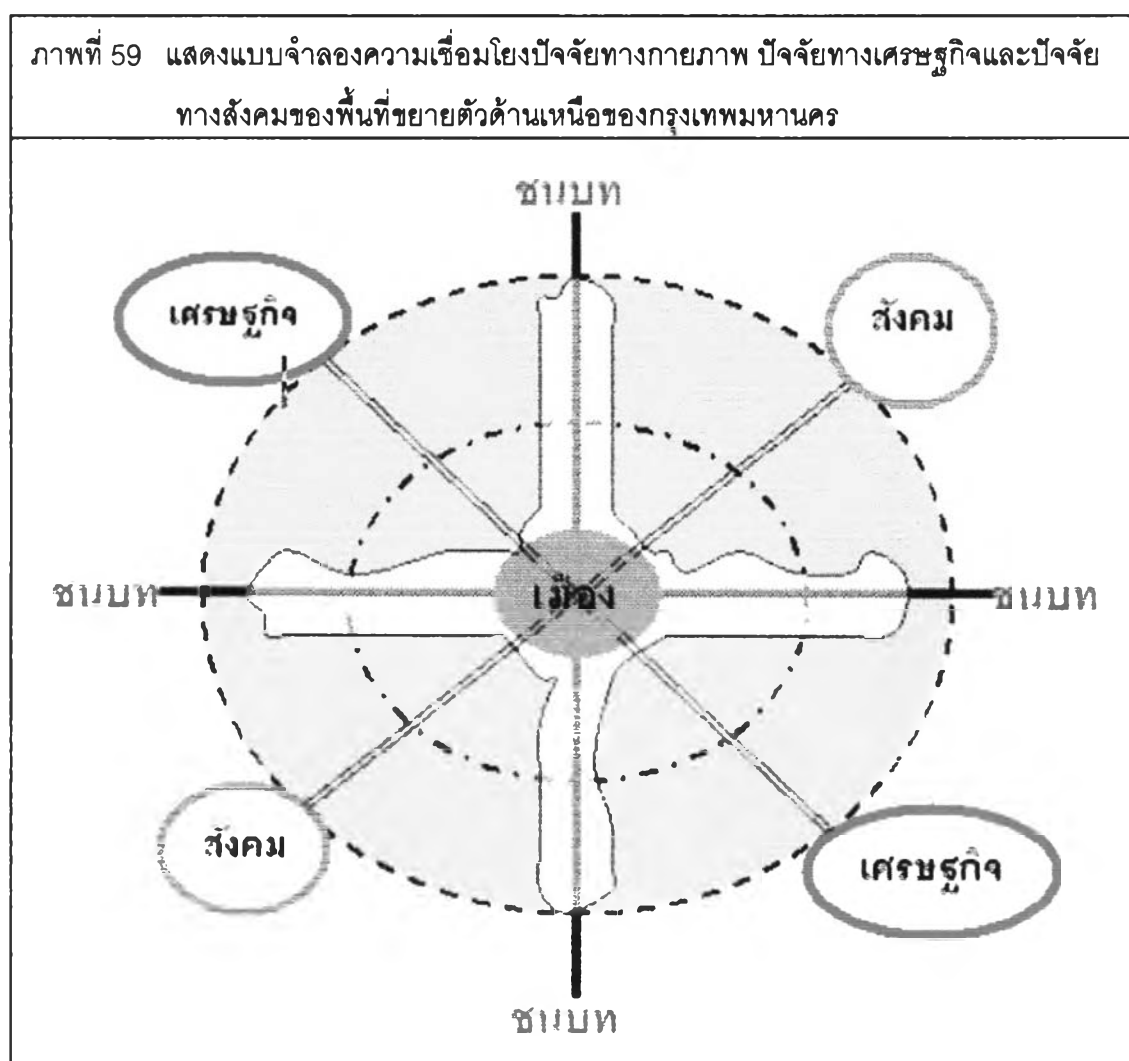
ปัจจัย	รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร
	<p>รายได้ที่ไม่แตกต่างกันทำให้ไม่มีความแตกต่างในสถานภาพทางสังคม แต่เมื่อมีความแตกต่างทางด้านอาชีพโดยเฉพาะเป็นอาชีพชั้นทุติยภูมิหรือตติยภูมิซึ่งเป็นอาชีพในภาคการค้าและภาคบริการ เป็นอาชีพที่ทำรายได้สูงกว่าอาชีพภาคเกษตรกรรมทำให้เกิดความแตกต่างในสถานภาพทางสังคม รวมทั้งเวลาในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ไม่อยู่ในชุมชน เช่น อาชีพค้าขาย ลูกจ้าง/พนักงานห้างร้าน บริษัท โรงงาน ดังนั้นการพบปะหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนจึงมีน้อยกว่าและเวลาวางไม่ตรงกับเวลาในการทำกิจกรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ดังนั้นอาชีพและรายได้จึงมีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคนชุมชนใกล้เคียง</p> <p>ส่วนระยะเวลาการอยู่อาศัยถ้าเป็นคนดั้งเดิมอยู่อาศัยมานานจะมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์แบบชนบทเนื่องจากมีความคุ้นเคยกันและส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกันมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถ้าคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ไม่นานนักส่วนใหญ่จะเป็นคนย้ายถิ่นไม่มีความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนและกับกลุ่มจึงมีน้อยหรือแตกต่างจากคนที่อยู่อาศัยมานานการที่จะให้คนกลุ่มนี้มีส่วนร่วมหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและกับกลุ่มจึงมีกลไกการผสมผสานที่ค่อนข้างเป็นทางการมากขึ้น</p> <p>ในด้านปัจจัยทางศาสนาจะมีผลต่อชุมชนใกล้เคียงนั้นจะเป็นกรณีที่ชุมชนนั้นมีความแตกต่างทางศาสนาที่ชัดเจนซึ่งแต่ละศาสนาจะมีข้อบัญญัติและข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันเช่นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกและสมาชิกกับกลุ่มขึ้นอยู่กับข้อบัญญัติทางศาสนาและข้อปฏิบัติ ดังเช่นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีการทำละหมาดทุกๆ วัน ทั้งที่บ้านและมัสยิดทำให้คนกลุ่มนี้มีการพบปะกันทุกวันและทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จึงมีระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนและระหว่างสมาชิกกับกลุ่มอยู่ในระดับสูง ไม่ต้องอาศัยกลไกการผสมผสานทางสังคมที่เป็นทางการ</p>

ตารางที่ 40 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร(ต่อ)

ปัจจัย	รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร
	<p>เนื่องจากทุกคนปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันอยู่แล้ว ส่วนศาสนาอื่นๆ ที่มีข้อบัญญัติและข้อปฏิบัติแตกต่างกันความเคร่งครัดในการปฏิบัติที่ต่างกัันมีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในชุมชนและกับกลุ่ม นอกจากนี้ยังขึ้นกับผู้นำศาสนาของแต่ละศาสนาที่อยู่ในพื้นที่นั้นทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชนกับกลุ่ม ที่นับถือศาสนาที่แตกต่าง ดังตัวอย่างของการศึกษาในพื้นที่ ต.พีชอุดม ผู้นำศาสนาอิสลามและผู้นำศาสนาพุทธ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันดีตั้งแต่ดั้งเดิมมีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนทั้งสองศาสนาทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความสันติจนมาถึงปัจจุบัน และผู้นำศาสนาทั้งสองศาสนาทำให้ประชากรที่นับถือศาสนาเข้ามาปฏิบัติวัตรของศาสนาอยู่เสมอ เช่นศาสนาพุทธจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในวันพิธีกรรมทางศาสนา งานประเพณีท้องถิ่น งานประเพณีประจำชาติ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม ซึ่งทำให้คนเข้าวัดเป็นประจำและมากขึ้น ส่วนศาสนาอิสลามจะมีข้อบัญญัติทางศาสนาที่ทำให้ต้องปฏิบัติกิจศาสนาทุกวันที่มีสยิด ทำให้คนมีสถาบันศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจตลอดเวลา และเป็นข้อที่ดีของการที่คนยังยึดมั่นในศาสนาและมีกิจปฏิบัติร่วมกันสม่ำเสมอ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาของคนที่เชื่อในเรื่องของการทำบุญและการได้บุญและกุศลที่จะได้รับจากการไปปฏิบัติกิจทางศาสนา ซึ่งการที่คนยังคงมีความเชื่อดังกล่าวและยังคงไปวัดหรือมีสยิดอย่างสม่ำเสมอทำให้คนยังคงมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบชนบทและการผสมผสานทางสังคมไม่ต้องอาศัยกลไกการผสมผสานที่เป็นทางการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม</p>

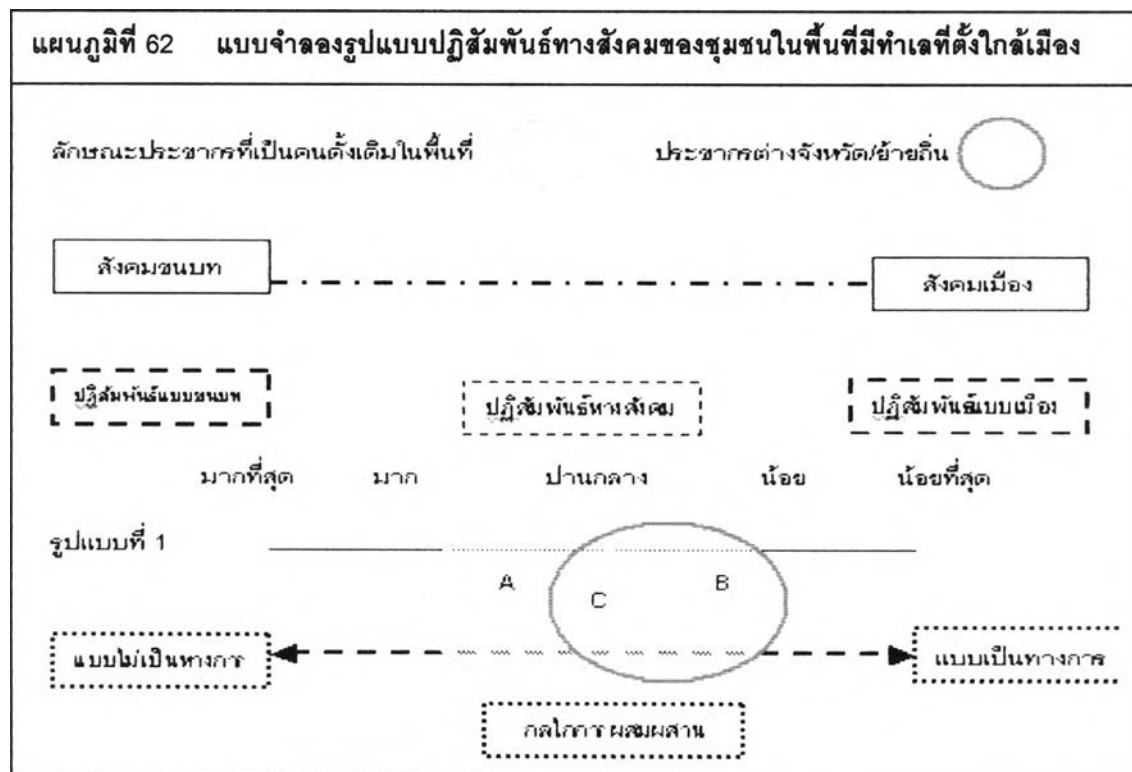
6.1.4 จากข้อค้นพบปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อความแตกต่างของรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครและรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานครเขียนเป็นแบบจำลองเชิงภาพได้ดังนี้

6.1.4.1 แสดงแบบจำลองความเชื่อมโยงลักษณะของพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม (ภาพที่ 59)

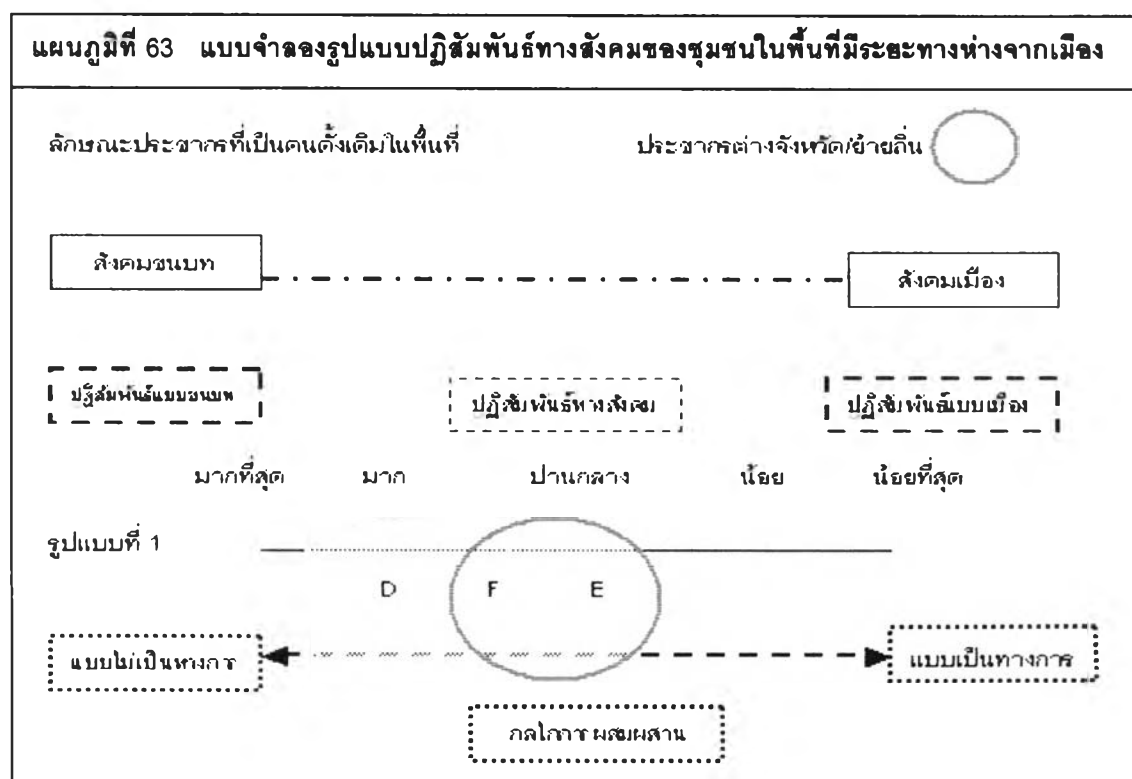

6.1.4.2 รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครตามการเคลื่อนไหวของชุมชนจากชนบทเข้าสู่เมืองจากทำเลที่ตั้งที่ไกลเมืองใหญ่และเข้าใกล้เมืองใหญ่มากขึ้น เขียนเป็นแบบจำลองเชิงภาพได้ดังนี้

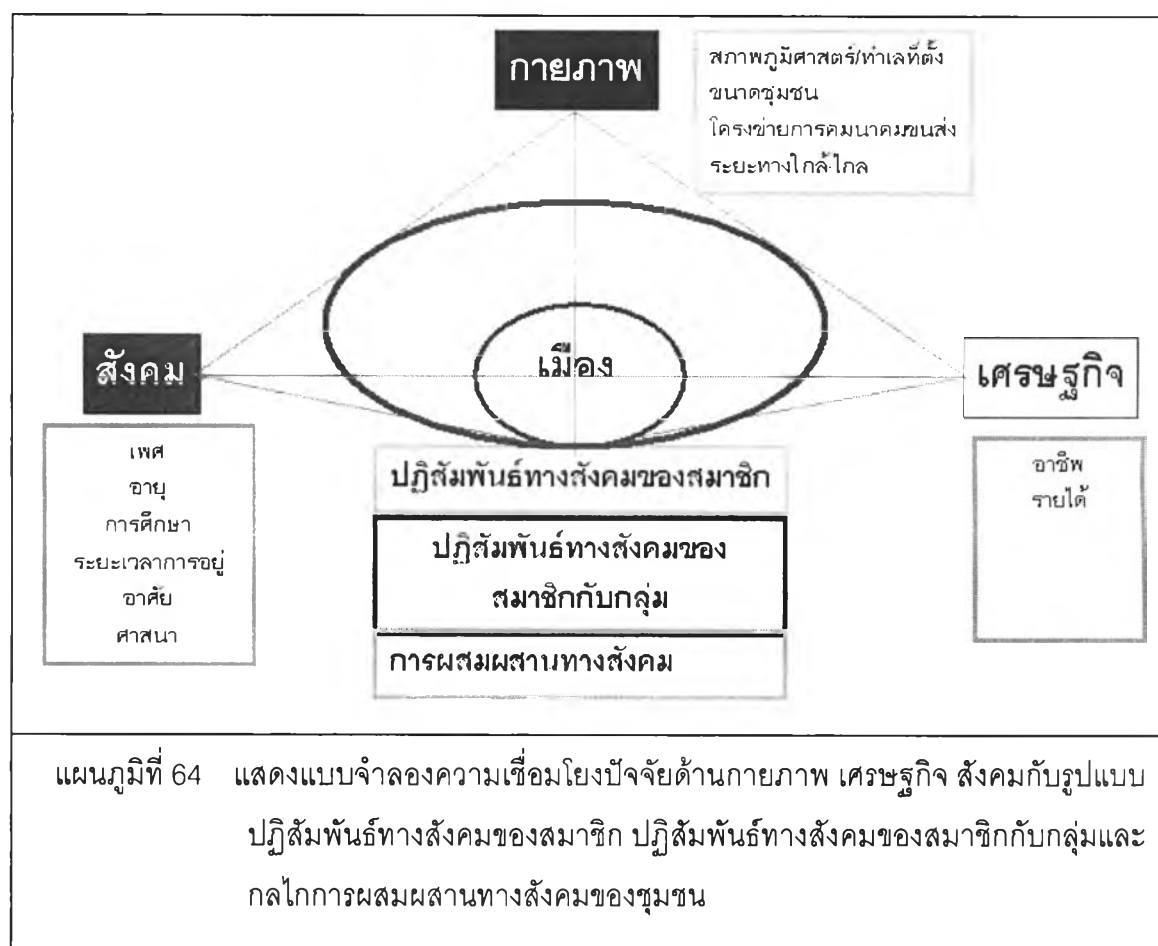
1) แบบจำลองรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ที่มีทำเลที่ตั้งใกล้เมืองเขตเมืองใหญ่ตามระยะทางโครงข่ายถนนแยกตามลักษณะประชากร (แผนภูมิที่ 62)

2) แบบจำลองรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ที่มีระยะห่างจากเมือง (แผนภูมิที่ 63)

6.1.5 จากข้อค้นพบลักษณะของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครดังกล่าวข้างต้น พบความเชื่อมโยงทางด้านกายภาพของพื้นที่ที่ขยายตัวออกไปที่สัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลต่อชุมชนในพื้นที่โดยเฉพาะด้านรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่มีความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ที่แตกต่างกัน ความเชื่อมโยงดังกล่าวเขียนในความสัมพันธ์เชิงภาพได้ดังแผนภูมิที่ 63

6.2 ประโยชน์ที่ได้รับและข้อเสนอแนะ

การเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่เชื่อมโยง ทำให้นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองที่กำลังขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรของท้องถิ่นที่มีอยู่เพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ในแต่ละชุมชนที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมของผู้อยู่อาศัย ให้การพัฒนามีความต่อเนื่องและ

เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ 8 และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่เน้นในการพัฒนาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่คน ดังนั้นในการวิจัยนี้ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อหารูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร คือชุมชนในจังหวัดปทุมธานี โดยมีชุมชน 4 พื้นที่ที่เป็นชุมชนตัวอย่างศึกษาได้แก่ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลประชาธิปไตย ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลคลองสอง ชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่ และชุมชนตัวอย่างศึกษาในพื้นที่ตำบลพิชอุดม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนและสังคมของชุมชนของภาครัฐให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนากายภาพของชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภาค และประโยชน์ในระดับปฏิบัติของชุมชนในแต่ละลักษณะที่ปรากฏ ซึ่งเป็นผลผลิตจากการวิจัย สำหรับผู้ปฏิบัติงานพัฒนาในพื้นที่จะสามารถนำผลการวิจัยนั้นไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนชุมชนและการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันและในอนาคตได้ ผลจากวิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงกายภาพและสังคมดังนี้

6.2.1. รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครที่ปรากฏในลักษณะชุมชนที่แตกต่างกันและมีความเคลื่อนไหวจากความ เป็นชนบทไปสู่ความเป็นเมืองนั้นแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการพัฒนาชุมชนที่กำลังเกิดขึ้นและการขยายตัวของชุมชนในอนาคตทั้งในระยะสั้นอันใกล้และระยะยาว ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนในแต่ละพื้นที่ทั้งในการวางแผนทางกายภาพได้แก่ การวางแผนเฉพาะพื้นที่และวางแผนในระดับภาคเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนอย่างมีแผนให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างเกาะกลุ่มมีความหนาแน่นไม่ให้เกิดการพัฒนาอย่างกระจัดกระจาย ในขณะที่เดียวกันสามารถที่จะวางแผนรองรับการขยายตัวของพื้นที่เมืองใหญ่ที่รุกเข้ามาในพื้นที่ชุมชนในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ยังสามารถวางแผนพัฒนาทางด้านสังคม-เศรษฐกิจของชุมชนให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาและรับการพัฒนาที่เข้ามาสู่พื้นที่ได้ให้เกิดการพัฒนาอย่างมีทิศทางและสอดคล้องกับการพัฒนาเมืองใหญ่ ซึ่งจะทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนสามารถปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป

6.2.2. รูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน ถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ภายในความแตกต่างนั้นพบว่าชุมชนยังคงมีรากเหง้าของความผูกพันในเชิงเครือญาติซึ่งเป็นลักษณะของสังคมชนบทตามแนวคิดทฤษฎีลักษณะชุมชน ที่มีอยู่ในสังคมที่กำลังเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมือง ลักษณะของความผูกพันดังกล่าวของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความแข็งแกร่งให้และการสร้างความผูกพันของคนในชุมชนนอกเหนือจากสถาบันทางศาสนาหรือองค์กรภาครัฐที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน โดยเฉพาะสถาบันทางศาสนาได้แก่วัดหรือมัสยิดซึ่งมีความเข้มแข็งอยู่แล้วในชุมชน ทั้งชุมชนใกล้เมืองและชุมชน

ไกลเมื่อดังจะเห็นได้ว่าเมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาทุกกลุ่มประชากรไปร่วมกันทำกิจกรรมในวันดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าวัดหรือมัสยิดหรือสถานศาสนายังคงมีความสำคัญและยังคงเป็นกลไกสำคัญในการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนและสมาชิกกับกลุ่มและมีการผสมผสานทางสังคมโดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายของกลุ่มคนทำให้กลุ่มคนดังกล่าวยังคงมีความผูกพันกันส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ดังนั้น ควรมีการรักษาและส่งเสริมให้คนเข้าหาศาสนาให้มากขึ้นเพื่อสร้างให้เกิดความสัมพันธ์และความผูกพันของคนในชุมชนให้มากขึ้นจากที่มีอยู่เดิม โดยความผูกพันของคนในชุมชนและปฏิสัมพันธ์ขั้นปฐมภูมิหรือแบบชนบทยังคงมีความจำเป็นต่อการสร้างและการพัฒนาชุมชนให้สามารถพัฒนาด้วยตัวเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งถ้าเกิดมีการพัฒนาเมืองเข้ามาสู่พื้นที่ถ้าไม่มีการจัดระบบที่ดีทั้งระบบชุมชนและระบบสังคมความผูกพันและรูปแบบปฏิสัมพันธ์ของคนแบบดั้งเดิมที่ยังคงมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์แบบชนบทอยู่ก็จะหายไปและสังคมแบบใหม่รูปแบบปฏิสัมพันธ์แบบเมืองและการผสมผสานทางสังคมแบบเมืองก็จะเข้ามาแทนที่ดังนั้นรัฐควรเข้าไปมีบทบาทในการสร้างเสริมความผูกพันและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ไม่ให้สูญหาย

6.2.3. ลักษณะของความหลากหลายของชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครทั้งความหลากหลายของประชากร เศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ ความหลากหลายที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง โดยเฉพาะความหลากหลายทางด้านประชากรที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน อยู่รวมกันภายในชุมชน ความแตกต่างและหลากหลายนี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ที่แตกต่างกันและมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมีส่วนทำให้เกิดผลดีต่อพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง กล่าวคือลักษณะประชากรที่มีความหลากหลายดังกล่าวสามารถจะปรับตัวรับการพัฒนาที่เข้ามาในพื้นที่ได้เป็นการสร้างชุมชนในลักษณะหนึ่งและก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นในความหลากหลายของกลุ่มประชากรยังมีบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ทำให้พื้นที่ชุมชนมีความแตกต่างของการพัฒนาในด้านสังคมและสภาพแวดล้อม ซึ่งในประเด็นนี้องค์กรภาครัฐต้องเข้าไปมีบทบาทในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาไปพร้อมกันและสอดคล้องกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น

6.2.4. ชุมชนที่มีทำเลที่ตั้งของการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันจะมีลักษณะของการเคลื่อนไหวจากความเป็นชนบทเข้าสู่เมืองที่แตกต่างกันไปและในระหว่างการเคลื่อนไหวจากชนบทเข้าสู่เมืองชุมชนมีบทบาทและหน้าที่ของชุมชนที่แตกต่างกันไปโดยชุมชนที่เข้าอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านเคลื่อนไหวสู่ความเป็นเมืองมากจะมีบทบาทและหน้าที่ของความเป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ชุมชนใกล้เคียงหรือชุมชนที่เพิ่งเริ่มเคลื่อนไหวออกจากความเป็นชนบทเพื่อเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมือง

ชุมชนที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นเมืองมากจะมีสิ่งบริการในชุมชนหลากหลายตามขนาดของการตั้งถิ่นฐานและลำดับหน้าที่ของความเป็นชุมชนซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีของการตั้งถิ่นฐานคือชุมชนที่เล็กกว่าจะไปใช้สิ่งบริการในชุมชนที่ใหญ่กว่าตามลำดับซึ่งชุมชนที่มีสิ่งบริการในพื้นที่ที่มากกว่าแสดงถึงความสำคัญของความเป็นชุมชนที่มากกว่าพื้นที่ที่มีสิ่งบริการน้อยกว่า ซึ่งรัฐต้องมีการวางแผนรองรับการพัฒนาพื้นที่และการเข้ามาใช้บริการในพื้นที่ของชุมชนใกล้เคียงทั้งในด้านพื้นที่โครงข่ายถนน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ที่จะต้องมีในอนาคต

6.2.5. ชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครเป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านและมีการเคลื่อนไหวจากความเป็นชนบทเข้าสู่เมืองทำให้ชุมชนในพื้นที่ไม่มีความชัดเจนของความเป็นชนบทกับเมืองทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ที่มีความไม่ชัดเจนดังกล่าวรัฐควรมีแนวนโยบายการพัฒนาที่แตกต่างไปจากชุมชนที่มีความชัดเจนของความเป็นเมืองหรือชนบท เช่นชุมชนในเขตเทศบาลหรือชุมชนในชนบทห่างไกลชุมชนที่มีความไม่ชัดเจนดังกล่าวควรมีแผนพัฒนาเฉพาะพื้นที่ที่มีการวางแผนเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ และแผนอื่นๆในระดับที่กว้าง

6.2.6. ผลการวิจัยและข้อค้นพบที่ได้พบว่าการพัฒนาและการขยายตัวของพื้นที่เมืองใหญ่ที่ปรากฏอยู่และมีแนวโน้มว่าจะมีการขยายตัวของชุมชนในลักษณะนี้ต่อไปและการพัฒนาที่เกิดขึ้นมีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมของชุมชน ดังนั้นการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนที่เกิดขึ้นเฉพาะการขยายตัวของชุมชนที่รุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่การวางแผนพัฒนาพื้นที่ต้องนำมาเป็นปัจจัยในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนและพัฒนาพื้นที่ในพื้นที่ขยายตัวของภาคมหานครเพื่อให้ชุมชนสามารถคงอยู่ได้ในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่เป็นความสัมพันธ์ของเครือข่ายหรือแบบชนบทอยู่ซึ่งเป็นรากเหง้าของการคงอยู่ของสังคมในแต่ละชุมชน และเป็นการป้องกันและลดการลดพื้นที่เกษตรสมบูรณ์โดยเฉพาะพื้นที่นาข้าวในที่ราบภาคกลางซึ่งเป็น “อู่ข้าว-อู่น้ำ” ที่สำคัญของประเทศ เพื่อกำหนดเขตพื้นที่ให้ชัดเจนของพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่พาณิชยกรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ขยายตัวของภาคมหานครให้มีการอยู่อาศัยที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ของตน เป็นการสร้างเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันให้มากขึ้น และให้เกิดความรู้สึกผูกพันในถิ่นที่อยู่อาศัยในชุมชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น

6.2.7. เพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในลักษณะใกล้เมืองใหญ่และไกลเมืองใหญ่ที่แตกต่างกัน ที่มีระดับและศักยภาพของการพัฒนาพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งคาดว่าจะมีการขยายตัวของชุมชนในลักษณะที่มีพื้นที่ติดต่อกับภาคมหานครและมีลักษณะความเป็นเนื้อเมืองเดียวกันและในพื้นที่ห่างไกลออกในระยะเวลายาวไกลน่าจะเกิดสภาพที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นผลการศึกษาก็จะเป็นข้อมูลสำคัญในการแบ่ง และแยกลำดับความสำคัญของการพัฒนาและการลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภคและ

สาธารณูปการในพื้นที่ที่มีระดับของความเคลื่อนไหวของความเป็นชุมชนชนบทเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมืองที่แตกต่างกัน

6.2.8. ชุมชนที่อยู่ในช่วงของการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นเมืองมากจะมีปัญหาทางด้านสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการพัฒนาสูงใกล้พื้นที่เมืองใหญ่ จะมีปัญหาความแออัด มีการปนเปื้อนของสิ่งปลูกสร้างระหว่างที่อยู่อาศัย อพาร์ทเมนท์ ขาดการจัดการในการผังชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นของการพัฒนา ดังนั้น ควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่ชุมชนต้องมีการขยายตัวในพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

จากผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการติดตามและศึกษาวิจัยต่อไปในระยะยาว ในประเด็นดังต่อไปนี้

6.3.1. การติดตามศึกษาวิจัยถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในพื้นที่อื่นๆ ในด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันตกและทางทิศใต้ว่าจะเกิดสภาพนี้หรือไม่เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีการเกิดขึ้นของชุมชนหรือรากเหง้าของชุมชนที่เกิดขึ้นและพัฒนาในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกลไกการผสมผสานทางสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อสังคมค่อยๆ ซับซ้อนขึ้น

6.3.2. ศึกษาติดตามลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครของพื้นที่ในแต่ละประเภทว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระยะเวลาที่ปี ซึ่งจะทำให้สามารถวางแผนการพัฒนาพื้นที่และวางแผนการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้รองรับกับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

6.3.3. จากสภาพกายภาพของพื้นที่ที่แตกต่างกัน พบว่าระบบสังคมภายในพื้นที่มีความคล้ายคลึงกันในส่วนที่เป็นข้อดีที่เกิดขึ้นในชุมชนคือการใช้ความสัมพัทธ์ในเชิงเครือญาติภายในชุมชนซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์แบบชนบทถึงแม้จะเป็นลักษณะของพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองค่อนข้างมาก แต่คนส่วนหนึ่งยังคงมีปฏิสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ดังนั้นควรมีการศึกษานำประเด็นกล่าวสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชนในการทำให้เกิดความเป็นเพื่อนบ้าน

6.3.4. จากการค้นพบว่าชุมชนในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครมีประชากร 2 กลุ่มหลักคือประชากรดั้งเดิมและประชากรย้ายถิ่นซึ่งทั้งลักษณะประชากรทั้งสองกลุ่มนี้มีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระดับการผสมผสานทางสังคมที่แตกต่างกันและมีกลไกการผสมผสานทางสังคมในแต่ละกลุ่มประชากรที่ต่างกัน ซึ่งน่าจะมีผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มที่มีพื้นฐานที่มาจากที่แตกต่างกันประการหนึ่งนอกจากลักษณะส่วนบุคคลของประชากรที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัย ซึ่งมีผลทำให้รูปแบบปฏิสัมพันธ์และการผสมผสานทางสังคมของคนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาใน

ประเด็นของผลของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่จะมีผลต่อการปรับตัวของคนในการเข้าไปอยู่ร่วมกันในสังคมใหม่และศึกษาถึงรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกลไกการผสมผสานทางสังคมของประชากรทั้งสองกลุ่มนี้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือในพื้นที่เดียวกันซึ่งจะมีผลต่อการสร้างความรู้สึกผูกพันกับชุมชนร่วมกันและเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างกลุ่มประชากรให้เกิดขึ้นในสังคมอันจะเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาชุมชนในกลุ่มประชากรที่มีความแตกต่างและหลากหลายให้เกิดความแข็งแกร่งขึ้นในชุมชน

6.3.5. จากการวิจัยพบว่าภายในชุมชนแต่ละชุมชนมีกลุ่ม/สถาบัน/องค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่ในทุกชุมชน ซึ่งหากมีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้เกิดการผสมผสานทางสังคมร่วมกันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนและการพัฒนาชุมชนได้อีกระดับหนึ่ง ดังนั้นควรมีการศึกษาถึงแนวทางหรือวิธีการในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มองค์กรในส่วนที่เป็นทางการซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรภาครัฐที่มีบทบาทในชุมชนค่อนข้างสูงกับกลุ่มที่ไม่เป็นทางการภายในชุมชนเพื่อให้เกิดความแข็งแกร่งในการสร้างและพัฒนาชุมชนร่วมกันต่อไป

6.3.6. จากการวิจัยพบว่าภายในชุมชนแต่ละชุมชนมีกลุ่ม/สถาบัน/องค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่ในทุกชุมชน ซึ่งหากมีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้เกิดการผสมผสานทางสังคมร่วมกันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนและการพัฒนาชุมชนได้อีกระดับหนึ่ง ดังนั้นองค์กรในส่วนที่เป็นทางการซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรภาครัฐที่มีบทบาทในชุมชนค่อนข้างสูงอยู่แล้วควรสร้างกิจกรรมและสร้างความสำคัญให้แก่กลุ่มที่ไม่เป็นทางการในชุมชนและดึงกลุ่มที่ไม่เป็นทางการภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆให้มากขึ้นซึ่งจะทำให้กลุ่มต่างๆในชุมชนไม่เกิดการแบ่งแยกระหว่างกันและร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน

6.3.7. ลักษณะประชากรในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานครมีความหลากหลายทั้งในระดับของบุคคล ระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในความหลากหลายของประชากรและสังคมในพื้นที่นั้นเป็นข้อจำกัดในการเลือกประชากรตัวอย่างในการวิจัยเพื่อเป็นตัวแทนของครัวเรือนและการเป็นตัวแทนของชุมชนและการเป็นตัวแทนของคำตอบทั้งในครัวเรือนและระดับชุมชน เนื่องจากตัวแทนครัวเรือนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีลักษณะชุมชนที่ยังมีความเป็นเมืองสูงไม่สามารถให้ข้อมูลส่วนบุคคลของคนภายในครัวเรือนได้ซึ่งต่างจากลักษณะของชุมชนที่ยังมีความเป็นชนบทอยู่ ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยในพื้นที่ขยายตัวของภาคเหนือผู้วิจัยควรคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวนี้